

*Н. М. ЯКОВЕНКО, викл.,
Київський університет*

**СОЦІАЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЯ
ЛАТИНСЬКОГО ДОКУМЕНТА
УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ XIV—XVI ст.
(на матеріалі назв різних груп населення)**

Дана стаття є спробою прокоментувати деякі спостереження про семантичний склад соціально-політичної лексики, вживаної в актовій латині на Україні у кінці XIV—XVI ст. Інтерес до цього питання викликаний як його нерозробленістю, так і практичними вимогами досліджень латинських актових джерел вказаного періоду.

Ми обмежилися розглядом термінів на означення соціальних і майнових категорій різних груп населення: селян, службового боярства, міщан (за винятком професійно-цехової лексики) і шляхти. Прийнято до уваги титулярні та адміністративно-урядові назви, а також так звані сталі епітети, які часто виступають субстантивовано, синонімічні назвам певних категорій людей.

Матеріалом для підбірки термінів (понад триста офіційних означень) послужили видання латинських актів українського походження [1; 10; 14], збірки надавчих грамот [4; 5] та законів Речі Посполитої [19], словники-дипломатарії латинської мови литовсько-

польського державного регіону [3; 15; 20], а також окремі наукові розробки, присвячені соціальній структурі населення України і суміжних територій доби пізнього середньовіччя [7; 9; 11; 16; 17; 21]. При перекладі латинських виразів ми намагалися зберегти їх термінологічний характер, спираючись передусім на аналогії з ідентичною термінологією руської ділової мови Великого князівства Литовського. Ширше тлумачення термінів не наводиться.

Із занепадом Галицько-Волинського князівства, захопленням Галичини й Поділля і дедалі більшим впливом Польського королівства на Волинь і Наддніпрянщину з середини XV ст. українська актова мова або цілком витісняється латинською, поштовхом до чого став Єдлинський привілей 1433 р. про введення польського права в Руському (а з 1434 р. — у Подільському) воєводстві [18, с. 248], або, затримавшись у вжитку Правобережної України майже до кінця XVII ст. [13, с. 64—72], насичується її елементами. Порівняння давнього східнослов'янського документа XIII—першої половини XIV ст. з польським, чеським, угорським і німецьким, де провідним був латиномовний формуляр, складений на основі загальної історико-правової практики раннього середньовіччя, засвідчує, що в слов'янській дипломатиці вже в XIV ст. визначилося своєрідне «перехрещення» елементів слов'яномовного та латинського документа, що виявлялось у формулюванні клаузул, структурі формуляра, стилістичному оформленні, мовних паралелях, калькуванні усталених юридичних зворотів тощо [6, с. 42, 43]. Отже, актова мова, яка прийшла в нових історичних умовах на Україну, була добре znana в місцевих канцеляріях. Найхарактернішою рисою середньовічної латини є насиченість її елементами національних мов. Розвиваючись під їх впливом, вона по-новому тлумачила давній мовний матеріал, не створюючи нових граматичних категорій, а видозмінюючись у словниковому складі, який відображав виникнення нових реалій суспільного побуту [2, с. 9, 32]. Словниковий склад актової латини, що вживалась на Україні, спирався насамперед на чесько-польську мовну практику, дублюючи усталені вирази зі сфер адміністративно-юридичного, суспільно-політичного, виробничого та соціально-економічного життя. Так, поряд із поняттями, відповідники до яких були в класичній і пізній латині (exactor, famulus, iudex, mercator, notarius, oppidanus, syndicus, tabellio, tabernator тощо), входить у вжиток ряд слів, у значенні яких відбулись суттєві смислові уточнення: artifex (художник) — ремісник, colonus (селянин) — селянин-загородник, ioculator (жартівник) — блазень, miles (воїн) — шляхтич, praesos (глашатай) — возний, speculator (розвідник) — замковий сторож та ін. У результаті семантичної еволюції окремі поняття набули значень, віддалених або протилежних первісному: advocatus (адвокат) — війт, amicus (товариш) — кривний, civis (громадянин) — міщанин, indigena (корінний житель) — новобілітований шляхтич-чужинець, locator (той, хто віддає в оренду) — осадник, lustrator (мандрівник, подорожній) — ревізор, proconsul (проконсул) — бурмистр, socius (супутник) — челядник, пахолок тощо. Зокрема, таке зміщення смислової структури слова особливо характерне

для творення так званої титулярної лексики на означення урядово-адміністративних та почесних посад. Серед титулярних термінів, широко розповсюджених в середньовічній Польщі [21, с. 257], більшість утворена саме на основі трансформації понять класичної латині: *agazo* (конюх) — *конюший*, *subicularius* (слуга при спальні) — *покойовий*, *dux* (вождь) — *князь, гетьман*, *geometra* (землемір) — *мірничий*, *palatinus* (царедворець) — *воєвода*, *pinserna*, *rosillator* (виночерпій) — *чашник, підчаший*, *tribunus* (трибун) — *війський*, *venator* (мисливець) — *ловчий* та ін. Решта запозичена латинню польського походження, як правило, з чеської державної практики. Це — латинізовані *vulgaria verba*, тобто чехізми, германізми чи новоутворення на базі давньої латинської лексики: *baro* — *барон*, *burgravius* — *бурграбій*, *capitaneus* — *староста*, *sechmagister* — *цехмістр*, *dapifer* (*dapis+ferre*) — *стольник*, *excubiarius* (*excubiae*) — *стражник*, *gladifer* (*gladius+ferre*) — *мечник*, *incisor* (*incidere*) — *крайчий*, *marsalco* — *маршалок*, *scartabellus* — *новонобітований шляхтич*, *scultetus* — *солтис*, *stafetarius* — *гонець*, *succamerarius* — *підкоморій*, *thesaurarius* — *скарбник*, *vassalus* — *васал*, *zupparius* — *жупник*.

Подібні неологізми широко представлені в усіх групах термінологічної лексики на означення людей: *calo* (незграбна людина) — *драб*, *caniductor* (*canis+ducere*) — *псар*, *commissarius* (*committere*) — *комісар*, *falconarius* (*falco*) — *сокольничий*, *hastarius* (*hasta*) — *списник*, *homagialis* (*homagium*) — *васал*, *hortulanus* (*hortus*) — *селянин-загородник*, *janitor* (*janua*) — *ворітний*, *mercipotor* (*merces+potor*) — *могоричник*, *ministerialis* (*ministerium*) — *возний*, *residens* (*residere*) — *сенатор*, *scabinus* (*scabelum*) — *лавник*, *servitor* (*servire*) — *служба*, *solidarius* (*solidare, soliditas*) — *співвласник*, *tenutarius* (*tenere*) — *державця* і под. Не менш широко представлені і *vulgaria verba*, запозичені з сусідніх мов (*bombardarius*, *hajduco*, *holota*, *gauco*, *gastaldio*, *stafetarius*, *ivagio*, *pixidarius*, *robagio*) або створені на польському мовному ґрунті: *odartus*, *pstresto* (тисяцький) та ін.

Поряд із усталеними термінологічними виразами спостерігаються характерний для середньовічної латинської лексики різнобій і нестійкість термінології [8, с. 22]. Реальні поняття, які створювалися у процесі ускладнення суспільних відносин і, зокрема, детермінації соціальної структури суспільства, лексично оформлялися поволі, проходячи шлях від описового виразу до словесного терміну: *administrator salinarum*, *administrator zupparum*, *salinarius*, *carbarius* — *zupparius* (*жупник*); *magister carraginis*, *castrametator* — *metator* (*обозний*); *meto impossessionatus*, *homo adveniens* — *holthaj* (*неосілий селянин*); *magister coquinae*, *praefectus culinae* — *convictor* (*кухмістр*) і под.

Особливо значний інтерес у латинських документах, написаних на Україні, становлять вкраплення *vulgaria verba* українського походження: *bojaro*, *meto*, *holtaj*, *homo sothny*, *homo calanny*, *kniazio*, *smerdo*, *tivunus*, *vatanus*, *vladica*, *voivoda*. Послідовне розкриття семантики цих термінів, особливо в порівнянні з уточнюючими латинськими варіантами і відповідною термінологією

руських документів Великого князівства Литовського (порівн.: *steto, servitor*), може бути перспективним для виявлення соціальних інститутів і соціальних відносин, які стояли за даними термінами в давніший, мало репрезентований у джерелах період, оскільки аналіз соціальної термінології доводить, що вона, як правило, відображає не сучасний стан реалій, а попередній, давніший [12, с. 9, 391].

Сам факт вкраплень в актову мову *vulgaria verba* українського походження свідчить про те, що латинська соціальна термінологія не сліпо переносилася в українські акти, а засвоювалася активно, пристосовуючись до місцевих потреб. Це супроводжувалось пошуком відповідних семантичних одиниць, які найточніше відтворювали конкретні термінологічні поняття, сформовані ще у практиці давньоруського акта.

Додаток: латино-український термінологічний словник соціально-політичної лексики (українські відповідники запозичено значною мірою з мовної практики канцелярії Великого князівства Литовського).

- Advena, ae* (*negotiator advena*) — торговий гість
Advocatus, i — вїйт (у поселеннях на магдебурзькому праві)
Aedilis, is (*castelli praefectus, curator monumentorum, municeps*) — городничий
Aedilis, is (*servitor*) — дворний
Agazo, onis (*agazonum magister, stabularius, stabuli praefectus*) — конюший
Agazo, onis (*servitor agazo*) — машталіп
Alienigena, ae (*extraneus, persona extranea*) — чужинець
Amicus, i (*consanguineus, mediator consanguineus*) — кривник
Apiarius, ii, apiaster, tri (*servitor apiarius*) — бортник
Arbitrator, oris (*compator, compositor amicabilis, condictator*) — третейський суддя
Arendator, oris — орендар; відкупщик
Aromatarius, ii (*apothecarius*) — аптекар
Artifex, icis (*mechanicus, opifex*) — ремісник; *A. indoctus* — партач
Assessor, oris (*assessores circumsedentes*) — судовий засідател (асесор)
Aulicus, i — дворянин; *A. regius* — придворний; *A. curiensis* (*Curiensis*) — службовий дворянин
Baccalaureus, ei (*magister scholae, rector scholae, ribaldus*) — учитель; бакалавр
Ballistarius, ii — кушник; лучник
Bannita, ae — вигнанець (баніт)
Baro, onis (лише pl.: *barones*) — магнати; родовиті бояри
Bastardus, i — бенкарт
Bojaro, onis (*bojarus*) — боярин (в Галицькій Русі див. також: *servitor*)
Bombardarius, ii — гармаш
Burgravius, ii — *burgravius, purgravius*) — бургграф (бурграбій)
Calo, onis — драб
Camergarius, ii — коморник; *C. iudicii* — судовий коморник; *C. granicialis* — межовий коморник; *C. regius* — шамбелян
Campiductor, oris (*dux campester, dux supremus*) — гетьман
Cancellarius supremus regni — великий коронний канцлер
Caniductor, oris — псар
Capitaneus (*administrator capitaneatus*) — староста; *C. exercituum* — польний гетьман; *C. generalis* — генеральний староста
Castellanus, i — каштелян
Catafractus, i — панцирник
Cechmagister, tri — цехмістр
Cellarius, ii (*praefectus cellarii*) — пивничий
Centurio, onis (*centenarius*) — сотник
Civis, is (*oppidanus*) — міщанин
Claviger, eri (*clavicularius, promus*) — ключник

Cmetho, onis (colonus, gauco, homo, hortulanus, ivagio, kmetho, robagio, smerdo, villanus) — селянин; C. adscriptus — приписний; C. arealis — лановий; C. curialis (curista) — дворишний; C. censualis (censitus) — чиншовик; C. conditionalis — похожий; C. collocatus (locatus, obsessus, possessionatus) — осілий; C. hortulanus (colonus) — загородник; C. impossessionatus (holtaj, homo adveniens) — неосілий (голтяй); C. inquilinus (Inquilinus, subses) — коморник; халупник; підсусідок; C. libertinus — слобожанин; C. acclinatus (reclinatus) — викотець; C. profugus (fugitivus, fugax) — утікач
 Coangulatus, i (collator, collateralis) — поміжник
 Colonellus, i — полковник
 Comes, itis — магнат; граф; C. hereditarius — діличний вїйт; C. palatii — дворський
 Commissarius, ii — комісар, уповноважений; C. granitialis — межовий суддя
 Consiliarius, ii — радник
 Consul, is — райця
 Convictor, oris (magister coquinae, praefectus culinae) — кухмістр
 Crainico, onis — крайник (в поселеннях на волоському праві)
 Cubicularius, ii — покойовий
 Custos, odis (C. regni) — коронний кустош
 Cyganus, i (Cyngarius, Philistinus) — циган
 Dapifer, eri — стольник
 Decanus, i — десятник
 Devotus, i — побожний (сталий епітет на означення нижчого чернечого духівництва)
 Dignitarius, ii — сановник
 Dimensor, oris — шинкар
 Discipulus, i (D. artis) — цеховий учень
 Dispensator, oris — економ
 Dominus, i — володар, власник; як звертання: пан
 Dux, ducis; ductrix, icis — князь, княгиня; magnus dux — великий князь
 Dux campester (campiductor, capitaneus campester exercituum) — польний гетьман
 Dux supremus (campiductor, praefectus generalis exercituum) — великий гетьман
 Exactor, oris (E. publicus) — збирач податків (екзактор)
 Excubiarius, ii; excubitor, oris (magister custodiae, praefectus excubiarii) — стражник
 Falconarius, ii — сокольничий
 Famatus, a, um; famosus, a, um — славетний (сталий епітет на означення міщанина)
 Famulus, i; familiaris, is — слуга; отрок; F. curiae regiae — дворянин
 Fenerator, oris — лихвар
 Ferentarius, ii — списник
 Fidejussor, oris — поручитель
 Fidelis, is — вірний (сталий епітет на означення шляхтича-васала)
 Fiducarius, ii — рукодашний слуга
 Fiscalis, is — розвідник; фіскал
 Forestarius, ii — лісничий
 Gauco, onis (smerdo) — смерд (зневажл.)
 Gastaldio, onis (gastaldius) — посольський стражник
 Geometra, ae — мірничий
 Generosus, a, um — шляхетний (сталий епітет на означення родовитого шляхтича)
 Gladifer, eri (gladiarius, ensifer) — мечник
 Hajduco, onis — гайдук
 Hastarius, ii — списник
 Heres, edis (dominus hereditarius) — ділич (діличний власник)
 Holota, ae (ingenuus, miles impossessionatus, odartus) — голота (безземельний шляхтич)
 Homo sothny (servitor) — слуга сотний (сотник)
 Homo calanny (servitor) — слуга каланний (каланник)
 Honestus, a, um — чесний (сталий епітет на означення особи нешляхетського стану)

Honorabilis, is — превелебний (сталий епітет на означення вищого духівництва)
 Hospitalarius, ii — наглядач шпиталю
 Illustris, is — найясніший (сталий епітет на означення князя)
 Incisor, oris (structor mensae) — крайчий
 Indigena, ae — новонобілітант; шляхтич-іноземець
 Infidelis, is — невірний (сталий епітет на означення нехристиянина)
 Instigator, oris — прокуратор
 Institor, oris — крамар
 Jocular, oris — блазень
 Judex, icis (J. castrensis, J. terrestris etc.) — суддя (городський, земський та ін.)
 Juvenis, is — паробок
 Kniazio, onis (khiazo) — князь (у поселеннях на волоському праві)
 Laboriosus, a, um — працьовитий (сталий епітет на означення селянина)
 Laico, onis (laicus) — світська особа (лаїк); монастирський служба
 Legatus, i (orator) — посол
 Littorarius, ii — побережник
 Locator, oris — осадник; осадчий
 Lustrator, oris — ревізор
 Magister artis — ремісник (цеховий майстер)
 Magnificus, a, um — ясновельможний (сталий епітет на означення магната)
 Mandatorius, ii — уповноважений
 Marsalco, onis (maresalcus, marsalcus, marschalcus) — маршалок; M. curiae (praefectus curiae) — надворний маршалок; M. terrestris — земський маршалок
 Mediator, oris — посередник
 Mendicus, i — жебрак
 Mercator, oris (caupo, negotiator) — купець
 Mercenarius, ii (stipendiarius) — найманець (ландскнехт)
 Mercipotor, oris — могоричник
 Metator, oris (castrametator, magister carraginis) — обозний
 Miles, itis (M. famosus, vir feodalis) — рицар; шляхтич; M. pauper — убогий шляхтич
 Ministerialis, is (praeco) — возний
 Molendinator, oris — мірошник
 Mutuarius, ii — міняйло
 Nemorarius, ii (provisor silvarum) — осочник
 Nobilis, is — вельможний (сталий епітет на означення сановного шляхтича)
 Notarius, ii (scriptor, scriba) — писар; N. advocatialis — війтівський П.; N. campestris — польний П.; N. castrensis — городський П.; N. civitatis — міський П.; N. scabinorum — лавничий П.; N. terrestris — земський П.; N. telonearum — митний П.
 Nuntius terrestris (deputatus) — земський посол
 Obses, idis — закупень (?)
 Officialis, is — урядник
 Rabulator, oris — фуражир
 Palatinus, i (praefectus provincial) — воєвода
 Perduellis, is — рейтар
 Physicus, i — лікар
 Pincerna, ae — чашник
 Piscator, oris (servitor) — рибалка
 Pixidarius, ii — пушкар
 Plebeus, ei (persona plebea) — простолюдин
 Pocillator, oris (subpincerna) — підчаший
 Popo, onis (sacerdos Ruthenicus) — піп
 Portulanus, i (janitor, ostiarius) — ворітний
 Possessor, oris — власник; P. hereditarius — ділчичний власник; P. litterarius — ленний власник
 Praedicator, oris — казнодія
 Praefectus curium — підводничий
 Praefectus metricis regni — коронний метрикант
 Praefectus pontium (magister pontium) — мостовничий
 Praelatus (лише pl.: praelati) — церковний магнат (прелат)
 Princeps, cipis — володар; князь

Procer (лише pl.: proceres) — магнат (родовитий боярин)
 Proconsul, is (praetor) — бурмистр
 Procurator, oris — адвокат-оборонець
 Propinator, oris (servitor) — корчемник
 Providus, i — обачний (сталий епітет на означення возного)
 Provisor, oris (P. castrorum, praedii) — провізор (замковий, фільварочний)
 Referendarius regni — коронний референдарій
 Regens metricis regni — коронний регент
 Regia Celsitudo (Regia Majestas) — королівська величність, королівський має-
 стат (сталі епітети на означення коронованої особи)
 Religiosus, i — благочесний (сталий епітет на означення нижчого православного
 духівництва)
 Residens, ntis — сенатор
 Reverendus, i (reverendissimus) — достойний, найдостойніший (сталий епітет на
 означення найвищого духівництва)
 Revisor, oris — ревізор
 Rex, regis; regina, ae — король, королева
 Sacerdos, otis (persona spiritualis) — священник (духовна особа)
 Sagittarius, ii — лучник
 Scabinus, i — лавник
 Scartabellus, i — напівшляхтич (лівродок)
 Scholaris, is — жак (школяр)
 Scultetus, i (scoltetus) — солтис (у поселеннях на магдебурзькому праві)
 Scutarius, ii (scutifer) — зброносець (джура)
 Secretarius, ii — секретар; в канцелярії Великого князівства Литовського — ла-
 тинський писар
 Senior, oris — старійшина; старець
 Serenissimus, a, um — найсвітліший (сталий епітет на означення коронованої
 особи)
 Servitor, oris; servilis, is (agazo, aedilis, apiarius, falconarius, homo calanny,
 homo regius, homo sothny, molendinator, piscator, propinator, servus re-
 galis) — служба; боярин-слуга
 Servus, i (homo obnoxius, homo illiber) — невільник; раб
 Socius, ii (jobagio, jubagio, juvenis) — челядник; пахолок; паробок
 Socius magistri (junior magister artis) — підмайстер
 Solidarius, ii — сябр (співвласник)
 Spectabilis, is — знаменитий (сталий епітет на означення високоосвіченої особи)
 Speculator, oris — кликун; замковий стражник
 Stafetarius, ii (gestor, velox) — гонець
 Stipator, oris — надвірний гвардієць
 Strenuus, i — мужній (сталий епітет на означення шляхтича-воїна)
 Structuarius, ii — будівничий
 Subagazo, onis (vicepraefectus stabuli) — підконюший
 Subdapifer, eri — підстолий
 Subditus, i — підданий
 Subjudex, icis — підсудок
 Subsignifer, eri — підхорунжий
 Suburbanus, i (suburbarius) — передміщанин
 Subvenator, oris — підловчий
 Succamerarius, ii — підкоморій
 Syndicus, i (procurator causarum civitatis) — синдик (міський юрист)
 Tabellio, onis (notarius) — нотарій
 Tabernator, oris (сауронarius) — корчмар
 Tenutarius, ii — державця
 Terrigena, ae (regnicola) — зем'янин
 Teloneator, oris (praefectus teloneorum et vectigalium) — митник
 Thesaurarius, ii (thesaurarius) — скарбник
 Tivunus, i (thivon, thuvunus) — тивун (в поселеннях на руському праві)
 Tribunus, i — війський
 Tributarius, ii (redditarius) — данник
 Vagans, ntis (homo vagabundus) — люзний (лезний); волоцюга
 Validus, i — міцний (сталий епітет на означення шляхтича-воїна)
 Vassalus, i (homagialis) — васал

Vatamanus, i (vathamān) — отаман (в поселеннях на руському праві)
 Venator, oris — ловчий
 Venerabilis, is (venerandus) — велебний, шанобливий (сталий епітет на озна-
 чення вищого духівництва)
 Vexilifer, eri — хорунжий
 Viceadvocatus, i — заступник вїйта
 Vicescancellarius regni — коронний підканцлер
 Vicescapitaneus, ii — підстароста
 Vicenotarius, ii (scriba, subnotarius) — підписок
 Vicerpalatinus, i — підвоєвода
 Vicesgerens, ntis — віце-герент (заступник старости в судових справах)
 Vicethezaurarius, ii — підскарбїй
 Vladarius, ii (vlodarius) — владика; гуменний (в поселеннях на польському
 праві)
 Vladica, ae — єпископ (владика)
 Voivoda, ae (vojavoda, vaiewoda, vajwoda, woiwoda) — воєвода (руський го-
 родовий); воєвода (молдавський)
 Zuparius, ii (carbarius, salinarius, administrator salinarum, praefectus zuppa-
 rum) — жупник

Список літератури: 1. Акты Барского староства XV—XVI вв. — Архив Юго-Западной России. К., 1893, ч. 8, т. 1. 372 с. 2. *Безбородько Н. И.* Язык латинских терминов трактатов украинских философов XVII в. Днепропетровск, 1972. 137 с. 3. *Горбачевский Н.* Словарь древнего актового языка Северо-Западного края и Царства Польского. Вильна, 1874. 397 с. 4. Каталог пергаментных документов Центрального державного історичного архіву УРСР у м. Львові (1233—1799) / Упор. О. А. Купчинський, Е. Й. Ружицький. К., 1972, с. 1—380. 5. Книги Польской Коронной метрики XV ст. (1447—1454). Варшава, 1914, т. 1, кн. 10. 282 с. 6. *Купчинський О. А.* Розвиток галицько-волинського документа в контексті міжслов'янських зв'язків XIII—XIV ст. — В кн.: З історії міжслов'янських зв'язків. К., 1983, с. 25—45. 7. *Линниченко И. А.* Черты из истории сословий в Юго-Западной (Галицкой) Руси XIV—XV в. М., 1894. 240 с. 8. *Луцкая-Литвак Ф. И.* Из истории латинской социально-политической лексики. Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Л., 1962. 23 с. 9. *Любавский М.* Областное деление и местное управление Литовско-русского государства ко времени издания Первого Литовского Статута. М., 1892, разд. паг. 10. Матеріали до історії суспільно-політичних і економічних відносин Західної України. Серія 1 (1361—1530). — Зап. Наук. тов. ім. Шевченка, 1905, кн. 1, с. 1—46; Серія 1 (1361—1530). — Там же, кн. 2, с. 47—94; Серія 2 (1531—1574). — Там же, 1906, кн. 1, с. 84—166. 11. *Мишко Д. І.* Соціально-економічні умови формування української народності. К., 1963. 292 с. 12. *Трубачев О. Н.* Ремесленная терминология в славянских языках. М., 1966. 416 с. 13. *Яковенко Н. Н.* О языковом составе городских и земских книг Правобережной Украины на протяжении XVII в. — В кн.: Историографические и источниковедческие проблемы отечественной истории. Днепропетровск, 1983, с. 64—73. 14. Akta grodzkie i ziemskie z czasow Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum t. zw. bernardynskiego we Lwowie. Lwow, t. 11, 1886; t. 12, 1887; t. 13, 1888; t. 14, 1889; t. 15, 1891; t. 16, 1895; t. 17, 1901; t. 18, 1903; t. 19, 1906. 15. *Gloger Z.* Encyklopedia staropolska ilustrowana. Warszawa, t. 1, 1900. 316 s.; t. 2, 1901, 332 s.; t. 3, 1902, 350 s.; t. 4, 1903, 523 s. 16. *Hube R.* Prawo polskie w XIV w. Ustawodawstwo Kazimierza Wielkiego. Warszawa, 1881, s. 106—162. 17. *Kapras J.* Prawni dejiny zemi Koruny Ceske. Praha, 1913, d. 2, c. 1. 540 s. 18. *Lisiewicz Z.* Jezyk urzedowy na Rusi Czerwonej miedzy r. 1340—1506. — In.: Przewodnik naukowy i literacki, 1886, roczn. 24, s. 245—288. 19. Volumina legum Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae ab anno 1347 ad annum 1780. Petersburg, 1859, vol. 1 (1347—1547). 288 p.; vol. 2 (1550—1609). 482 p. 20. *Wierzbowski T.* Vademecum. Podrecznik do studiow archiwalnych. Warszawa, 1908. 188 s. 21. *Wolff J.* Senatorowie i dygnitarze Wielkiego ksiestwa Litewskiego (1386—1795). Krakow, 1885. 354 s.

Краткое содержание

Анализируются семантические особенности социальной терминологии латинского документа украинского происхождения, рассматриваемые на материале названий различных групп населения, прослеживаются пути приспособления латинской лексики к обстоятельствам местного социального быта. Статья снабжена латино-украинским словарем, в котором помещено более 300 терминов для определения различных категорий и групп населения.

Résumé

L'article est consacré aux particularités sémantiques du lexique socio-terminologique des documents officiels latins d'origine ukrainienne à la fin du XIV—XVI siècles. L'article est suivi du vocabulaire latino-ukrainien composé par l'auteur qui contient plus de 300 termes pour la définition de différentes catégories et propriétés de la population ukrainienne.

Стаття надійшла до редколегії 02.02.84.

З М І С Т

М О В О З Н А В С Т В О

- Боднарчук Я. І.* Поняття і терміни дієслівної категорії часу у творах старогрецьких філологів 3
- Гаврило Л. Н.* Проблемы глагольного залога в Александрийской грамматике (на материале «Синтаксиса» Аполлония Дискола) 11
- Дерюгин А. А.* Греческие сложные эпитеты в переводах А. Кантемира и В. Третьяковского 16
- Глуценко Л. М.* Интенсивность субстантивации прилагательных у Цицерона (на материале трактатов „De re publica“, „De legibus“, „De finibus bonorum et malorum“) 23
- Карасева Т. А.* Изменение места ударения в многосложных латинских словах 30
- Мах А. С.* Структурно-семантические особенности латинских фразеологизмов с названиями культурных растений 34
- Назаренко О. Ю.* Тематическая группа существительных pluralia tantum, обозначающих понятия военного дела (на материале исторической прозы Гая Юлия Цезаря, Тита Ливия, Публия Корнелия Тацита) 40
- Оленич Р. М.* Становлення займенникової теорії у римській граматичній науці IV ст. 46
- Оліщук Р. Л.* Роль заперечного префікса in- у процесі ад'єктивізації латинських дієприкметників (на основі листів Цицерона, Сенеки та Плінія Молодшого) 52
- Остапенко Л. В.* Вопросы синонимии прилагательных с «отрицательным» значением в латинском языке (на материале писем М. Туллия Цицерона) 60
- Ревак Н. Г.* Питання солецизмів у Аполлонія Дискола 66
- Шарыкин С. Я.* О семантической структуре категории падежа в древнегреческом языке 72
- Яковенко Н. М.* Соціальна термінологія латинського документа українського походження XIV—XVI ст. (на матеріалі назв різних груп населення) 82

Л І Т Е Р А Т У Р О З Н А В С Т В О

- Білевич О. А.* Про деякі характерні особливості античної ветеринарної літератури 91
- Домбровський Р. О.* Байки Езопа в переспівах Микити Годованця 97
- Цибенко О. П.* Лидийская легенда в греческой передаче (NONN. DION. XXV, 451—552) 104
- Цисык А. З.* Человек и пространство в сельских идиллиях Феокрита 110

СОДЕРЖАНИЕ

ЯЗЫКОЗНАНИЕ

<i>Боднарчук Я. И.</i> Понятия и термины глагольной категории времени в произведениях древнегреческих филологов	3
<i>Гаврило Л. Н.</i> Проблемы глагольного залога в Александрийской грамматике (на материале «Синтаксиса» Аполлония Дискола)	11
<i>Дерюгин А. А.</i> Греческие сложные эпитеты в переводах А. Кантемира и В. Третьяковского	16
<i>Глушченко Л. М.</i> Интенсивность субстантивации прилагательных у Цицерона (на материале трактатов „De re publica“, „De legibus“, „De finibus bonorum et malorum“)	23
<i>Карасева Т. А.</i> Изменение места ударения в многосложных латинских словах	30
<i>Мах А. С.</i> Структурно-семантические особенности латинских фразеологизмов с названиями культурных растений	34
<i>Назаренко О. Ю.</i> Тематическая группа существительных pluralia tantum, обозначающих понятия военного дела (на материале исторической прозы Гая Юлия Цезаря, Тита Ливия, Публия Корнелия Тацита)	40
<i>Оленич Р. М.</i> Становление теории местоимения в римской грамматической науке IV в.	46
<i>Олищук Р. Л.</i> Роль отрицательной приставки in- в процессе адъективации латинских причастий (на материале писем Цицерона, Сенеки и Плиния Младшего)	52
<i>Остапенко Л. В.</i> Вопросы синонимии прилагательных с «отрицательным» значением в латинском языке (на материале писем М. Туллия Цицерона)	60
<i>Ревак Н. Г.</i> Вопросы солецизмов у Аполлония Дискола	66
<i>Шарыпкин С. Я.</i> О семантической структуре категории падежа в древнегреческом языке	72
<i>Яковенко Н. М.</i> Социальная терминология латинского документа украинского происхождения XIV—XVI в. (на материале названий разных групп населения)	82

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

<i>Билевич Е. А.</i> О некоторых характерных особенностях античной ветеринарной литературы	91
<i>Домбровский Р. О.</i> Басни Эзопа в переводах Никиты Годованца	97
<i>Цибенко О. П.</i> Лидийская легенда в греческой передаче (NONN. DION. XXV, 451—552)	104
<i>Цисык А. З.</i> Человек и природа в сельских идиллиях Феокрита	110

INHALTSVERZEICHNIS

SPRACHWISSENSCHAFT

<i>Bodnartschuk Ja.</i> Die verbale Kategorie des Tempus bei den altgriechischen Philologen	3
<i>Gawrilo L.</i> Das Problem des verbalen Genus in der alexandrinischen Grammatik (Auf Grund der Syntax von A. Dyscolus).	11
<i>Derjugin A.</i> Griechische zusammengesetzte Epitheta bei A. Kantemir und W. Tredjakowski	16
<i>Glustschenko L.</i> Die intensive Substantivierung der Adjektive bei Cicero	23
<i>Karassjowa T.</i> Betonungsverlegung in den mehrsilbigen lateinischen Wörtern	30
<i>Mach A.</i> Lateinische Phraselogismen mit den Kulturpflanzenbenennungen in ihrem Bestand	34
<i>Nasarenko O.</i> Substantivische pluralia tantum aus dem Bereich des Militärwesens auf Grund Caesar, Livius, Tacitus)	40
<i>Olenitsch R.</i> Die Herausarbeitung der Theorie der Pronomina in der römischen Grammatik des IV. Jhs.	46
<i>Olischtschuk R.</i> Die Negationspartikel in- und ihre Rolle bei der Adjektivierung der lateinischen Partizipien	52
<i>Ostapenko L.</i> Die Synonymie der lateinischen Adjektive mit der verneinenden Bedeutung	60
<i>Rewak N.</i> Die Solözismen bei Apollonius Dyskolos	66
<i>Scharipkin S.</i> Die semantische Struktur der Kasus-kategorie im Altgriechischen	72
<i>Jakowenko N.</i> Die soziale Terminologie der ukrainischen Dokumente des XIV—XVI. Jhs. in lateinischer Sprache.	82

LITERATURWISSENSCHAFT

<i>Bilewitsch O.</i> Einige Besonderheiten der antiken zooveterinären Literatur	91
<i>Dombrowski R.</i> Asops Fabeln in der Übersetzung von N. Godowanez	97
<i>Zybenko O.</i> Die Lydische Legende in der neugriechischen Nachdichtung	104
<i>Zissyk A.</i> Der Mensch und seine Umgebung in den Idyllen von Theokrit	110

Министерство высшего и среднего
специального образования УССР

Львовский ордена Ленина
государственный университет
им. Ивана Франко

ИНОСТРАННАЯ ФИЛОЛОГИЯ

Республиканский межведомственный
научный сборник

В ы п у с к 80

ВОПРОСЫ КЛАССИЧЕСКОЙ ФИЛОЛОГИИ

№ 21

Издается с 1959 года

Львов. Издательство при Львовском
государственном университете
издательского объединения «Вища школа»
(290000, Львов, ул. Университетская, 1).

(На украинском языке)

Редактор Б. В. Пескаръов
Художній редактор В. Д. Цейтін
Технічний редактор С. Д. Довба
Коректори А. В. Кармінська,
Р. Р. Гамада

Информ. бланк № 9045.

Здано до набору 23.05.85. Підп. до друку 24.09.85.
БГ 11519. Формат 60×90¹/₁₆. Папір друк. № 2. Літ.
гарн. Вис. друк. Умовн. друк. арк. 7,75. Умовн.
фарб.-відб. 8,12. Обл.-вид. арк. 9,85. Тираж
1000 прим. Вид. № 1315. Зам. 3306. Ціна 1 крб. 40 коп.

Видавництво при Львівському державному уні-
верситеті видавничого об'єднання «Вища школа»,
290000, Львів, вул. Університетська, 1

Обласна книжкова друкарня, 290000,
Львів, вул. Стефаника, 11

ISSN 0320-2372

ІНОЗЕМНА ФІЛОЛОГІЯ

80

1985